

Κείμενο Εργασίας Νο 11/2010

Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων

Δρ. Θάνος Ντόκος

Γενικός Διευθυντής Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής
(ΕΛΙΑΜΕΠ), Διδάσκων (ΠΔ.407, Τμήμα Τουρκικών & Σύγχρονων Ασιατικών
Σπουδών, Παν/μιο Αθηνών)

Μάιος 2010

Copyright © 2010

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 11/2010

Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων

Δρ. Θάνος Ντόκος

Γενικός Διευθυντής Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Διδάσκων (ΠΔ.407, Τμήμα Τουρκικών & Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, Παν/μιο Αθηνών)

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Βασ. Σοφίας 49

106 76 Αθήνα

Τηλ.: (+30) 210 7257110

Fax: (+30) 210 7257114

e-mail: eliamep@eliamep.gr

url: www.eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Θάνος Ντόκος είναι Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Cambridge. Έχει διατελέσει ερευνητής στο Ινστιτούτο Έρευνας για την Ειρήνη της Φρανκφούρτης και το Κέντρο για την Επιστήμη και τις Διεθνείς Σχέσεις του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Από το Μάρτιο 1996 έως τον Οκτώβριο 1998 εργάστηκε ως Επιστημονικός Υπεύθυνος της Διεύθυνσης Στρατηγικών Μελετών, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Από τον Οκτώβριο 1998 έως το Μάιο 1999 συνεργάστηκε με το Υπουργείο Εξωτερικών σε θέματα NATO.

Από τον Αύγουστο 1999 έως τον Αύγουστο του 2006 ήταν Διευθυντής Ερευνών και από το Σεπτέμβριο 2006 είναι Γενικός Διευθυντής στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Πειραιώς και Αθηνών, καθώς και στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, τη Σχολή Εθνικής Αμύνης, τη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας, τη Ναυτική Σχολή Πολέμου και την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου.

Περίληψη

Τα τελευταία πενήντα χρόνια, η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν βρεθεί αρκετές φορές σε περίοδο σοβαρής κρίσης ή ακόμα και στα πρόθυρα πολεμικής σύρραξης: Σεπτεμβριανά (1955), κρίσεις στην Κύπρο (1963-1964, 1967, 1974), Αιγαίο (1976, 1987, 1996-Ίμια), Κύπρος S-300 (1997-98), περίπτωση Οτζαλάν (1999). Στο ίδιο διάστημα, και ιδιαίτερα στην περίοδο 1974-1999, παρατηρείται έντονος και κλιμακούμενος ανταγωνισμός στρατιωτικών εξοπλισμών μεταξύ των δυο χωρών και λαμβάνει χώρα μια σύγκρουση χαμηλής έντασης (low intensity conflict) ανάμεσα στις δυο χώρες (με διαλείμματα ύφεσης). Παρά την προσέγγιση των δύο πλευρών μετά το 1999, δεν έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος στην προσπάθεια πλήρους ομαλοποίησης των διμερών σχέσεων.

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται με αφορμή την επίσκεψη του πρωθυπουργού της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Ελλάδα και επιχειρεί να προσφέρει στο μέσο αναγνώστη μια εξαιρετικά συνοπτική εικόνα των ελληνοτουρκικών σχέσεων και των διμερών προβλημάτων. Ελπίζουμε ότι αυτή η -κατ' ανάγκη- περιληπτική αναφορά σε περίπλοκα νομικά και πολιτικά ζητήματα δεν αποβαίνει σε βάρος της ακριβούς αποτύπωσης της πραγματικότητας. Δεν γίνεται αναφορά στις αντιλήψεις και προσλαμβάνουσες παραστάσεις περί προθέσεων της άλλης πλευράς και απειλής, ούτε στην ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας ή τις -σημαντικές- πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ζυμώσεις και αλλαγές στη γειτονική χώρα. Επίσης, εξαιρετικά συνοπτική αναφορά γίνεται στο Κυπριακό, που αποτελεί ένα ιδιαίτερα περίπλοκο ζήτημα.

Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων

Αβλαβής διέλευση

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, «δικαίωμα αβλαβούς διελεύσεως, ήτοι της ναυσιπλοΐας διά της χωρικής θαλάσσης ενός παρακτίου κράτους με σκοπό απλής, αδιακόπου και άνευ παρεκκλίσεων διελεύσεως, -εφόσον η διέλευση αυτή δεν προκαλεί κινδύνους διά την ειρήνη, την ασφάλεια και την έννομη τάξη του παρακτίου κράτους, απολαύουν άπαντα τα πλοία, όλων των κρατών. Τα υποβρύχια υποχρεούνται κατά την άσκηση του δικαιώματος τούτου να πλέουν εν επιφανεία και να δεικνύουν την σημαία τους. Το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως δεν επεκτείνεται στην υπέρπτηση των αεροσκαφών διά μέσου του εθνικού εναερίου χώρου.»

Αιγιαλίτιδα ζώνη (Χωρικά ύδατα)

Στο Αιγαίο και οι δύο πλευρές έχουν χωρικά ύδατα 6 μιλίων. Στη Μαύρη Θάλασσα και στη ακτή της κατά μήκος της Μεσογείου η Τουρκία έχει εφαρμόσει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, εθιμικό και συμβατικό (και όπως αποτυπώνεται από τη νέα Σύμβαση του 1982, άρθρο 3), η Ελλάδα έχει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Με απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης (1995), τυχόν επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα αποτελέσει αιτία πολέμου (Causus belli).

Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι ανησυχεί για το ενδεχόμενο «στραγγαλισμού» της από τη μετατροπή του Αιγαίου σε «ελληνική λίμνη», αφού η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης σε 12 ν.μ. θα αύξανε τα ελληνικά χωρικά ύδατα από 43,5% σε 71%, ενώ της Τουρκίας από 7,5% σε μόλις 8,8% του Αιγαίου. Είναι γεγονός ότι τυχόν επέκταση θα είχε σημαντικές συνέπειες και για το εύρος των διεθνών υδάτων, αλλά και για θαλάσσια περάσματα που χρησιμοποιούνται από τη διεθνή ναυσιπλοΐα. Για το λόγο αυτό, η Ελλάδα τονίζει ιδιαίτερα το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης εμπορικών και πολεμικών πλοίων.

Αμοιβαία μείωση αμυντικών δαπανών

Προφανώς η πρόταση θα ακουγόταν εξαιρετικά ελκυστική για την Ελλάδα, ακόμη και αν δεν υπήρχε η οικονομική κρίση. Βεβαίως, οι υψηλές αμυντικές δαπάνες -ιδιαίτερα για την ελληνική πλευρά που έχει μια μονοδιάστατη αντίληψη εξωτερικής απειλής- είναι το σύμπτωμα. Το πρόβλημα είναι οι διμερείς διαφορές μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και οι διεκδικήσεις της Άγκυρας στο Αιγαίο.

Όσον αφορά στην αμοιβαία μείωση των αμυντικών δαπανών, υπάρχουν μια σειρά από τεχνικού χαρακτήρα δυσκολίες, όπως η ανάγκη αξιόπιστου μηχανισμού επαλήθευσης και οι σημαντικές διαφορές στο καθαρό ύψος των αμυντικών δαπανών και το στάδιο υλοποίησης εξοπλιστικών προγραμμάτων (και ανειλημμένων υποχρεώσεων) των δύο χωρών. Υπάρχει, όμως, και ένα πολιτικό ζήτημα: η μείωση των αμυντικών δαπανών εκτός από οικονομικά, θα έχει και πολιτικά οφέλη για τον κ. Ερντογάν στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης με τους Στρατηγούς. Έχει όμως την ικανότητα να επιβάλλει μια τέτοια απόφαση (ή έστω μια λιγότερο συγκρουσιακή συμπεριφορά στο Αιγαίο);

Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ)

Θαλάσσια περιοχή εύρους έως και 200 ν.μ. από την ακτή, στην οποία το παράκτιο κράτος έχει δικαιώματα εκμετάλλευσης θαλάσσιων φυσικών πόρων. Η Ελλάδα δεν έχει οριοθετήσει ΑΟΖ.

«Γκρίζες ζώνες»

Μετά την κρίση των Ιμίων (1996), όπου η Τουρκία αμφισβήτησε την κυριαρχία της Ελλάδος επί των δύο νησίδων ανατολικά της Καλύμνου, ο εκπρόσωπος του τουρκικού Υπουργείου των Εξωτερικών ανέφερε ότι το πρόβλημα των Ιμίων επεκτεινόταν σε μία πλειάδα άλλων νησιών παρόμοιου μεγέθους το ιδιοκτησιακό καθεστώς των οποίων ήταν αδιευκρίνιστο. Έκτοτε η τουρκική πλευρά εμμένει στη θέση ότι στο Αιγαίο υπάρχουν γκρίζες ζώνες κυριαρχίας που περιλαμβάνουν τουλάχιστον 100 μικρά σε έκταση νησιά, μερικά εκ των οποίων είναι κατοικημένα (όπως το Αγαθονήσι και το Φαρμακονήσι). Το καθεστώς των νησιών αυτών είναι, σύμφωνα με την Άγκυρα, αμφισβητούμενο και πρέπει να καθοριστεί μέσω διαπραγματεύσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι βάσει του άρθρου 12 της συνθήκης της Λωζάνης η τουρκική κυριαρχία περιορίζεται ρητώς στις μικρασιατικές ακτές και στα νησάκια που βρίσκονται μέχρι τρία μίλια από τις τουρκικές ακτές. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 15 της ίδιας Συνθήκης «Η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθμωμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπάλαιας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχομένων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτωμένων, ως και της νήσου Καστελλορίζου». Με τη Συνθήκη των Παρισίων του 1947 τα νησιά αυτά παραχωρήθηκαν από την Ιταλία στην Ελλάδα.

Δεκαετία 1930

Μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1919-22 και τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, στόχο του Βενιζέλου αποτελούσε η διασφάλιση ενός κλίματος ύφεσης κυρίως με τα όμορα κράτη που θα επέτρεπαν στη χώρα να επιδοθεί ανεπηρέαστα σε ένα μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό έργο, κάτι απαραίτητο μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την εισροή μεγάλου αριθμού προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Πρώτος σταθμός της διπλωματικής δραστηριότητας του Βενιζέλου ήταν η Ιταλία. Στη συνέχεια, η Ελληνοτουρκική Συνθήκη Φιλίας, Ουδετερότητας, Διαλλαγής και Διαιτησίας και το Πρωτόκολλο Περιορισμού των Ναυτικών Εξοπλισμών υπεγράφησαν στην Άγκυρα στις 30 Οκτωβρίου 1930. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1933 υπογράφηκε το Σύμφωνο της Άγκυρας (Σύμφωνο Εγκάρδιας Συνεννόησης). Οι δύο χώρες ανελάμβαναν την εγγύηση του «κοινού των συνόρων», καθώς και την υποχρέωση να συνεννοούνται για διεθνή ζητήματα που τις αφορούσαν.

Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (International Court of Justice)

Το δικαστικό όργανο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Το Διεθνές Δικαστήριο συγκροτείται από 15 δικαστές που εκλέγονται για 9 έτη από το Συμβούλιο Ασφαλείας και τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Οι δικαστές προέρχονται από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές του πλανήτη και εκλέγονται για 9 έτη με βάση τα προσόντα τους. Δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν δύο δικαστές της ίδιας υπηκοότητας. Για να εκδικαστεί ένα θέμα από το διεθνές δικαστήριο πρέπει όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη να συμφωνούν για την παραπομπή

της διαφοράς τους σ' αυτό. Οι εκδιδόμενες αποφάσεις λαμβάνονται μυστικά και κατά πλειοψηφία και είναι υποχρεωτικές, ενώ αντίθετα οι γνωμοδοτήσεις δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Όλες οι χώρες που έχουν συνυπογράψει το καταστατικό του Δικαστηρίου μπορούν να παραπέμψουν σε αυτό οποιαδήποτε υπόθεση. Μπορούν επίσης και να προσφύγουν και χώρες που δεν έχουν προσυπογράψει το καταστατικό σύμφωνα πάντα με τους όρους που καθορίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Η Ελλάδα έχει αποδεχθεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, εκτός από θέματα εθνικής ασφάλειας, ενώ η Τουρκία δεν έχει αποδεχθεί τη δικαιοδοσία. Το Δικαστήριο δικάζει με βάση το διεθνές δίκαιο αν και είναι γεγονός ότι και πολιτικά κριτήρια λαμβάνονται υπ' όψιν. Στην περίπτωση Ελλάδας και Τουρκίας εκτιμάται ότι η απόφαση δεν θα δικαιώνει σε απόλυτο βαθμό την ελληνική πλευρά.

Διερευνητικές συνομιλίες

Από το 2002 οι δύο χώρες έχουν πραγματοποιήσει 44 συναντήσεις μεταξύ αξιωματούχων των Υπουργείων Εξωτερικών με στόχο τη διερεύνηση των θέσεων των δύο πλευρών ως προς ενδεχόμενη προσφυγή στη Χάγη για την επίλυση των ελληνοτουρκικών προβλημάτων. Εικάζεται ότι είχε σημειωθεί σύγκλιση απόψεων σε ορισμένα ζητήματα και ότι είχε συζητηθεί το ενδεχόμενο επιλεκτικών διαφοροποιήσεων των ορίων της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Ελληνοτουρκική προσέγγιση («Διπλωματία των Σεισμών»)

Η ελληνοτουρκική προσέγγιση ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1999, όταν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είχαν φθάσει στο ναδίρ τους κατόπιν διαδοχικών κρίσεων (Ιμια, S-300, υπόθεση Οτζαλάν) και διευκολύνθηκε σημαντικά από την αντίδραση της ελληνικής και τουρκικής κοινής γνώμης μετά τους σεισμούς σε Κων/πολη (Αύγουστος) και Αθήνα (Σεπτέμβριος), οδήγησε στη «συμφωνία του Ελσίνκι» (Δεκέμβριος 1999), την υπογραφή αρκετών διμερών συμφωνιών, καθώς και Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και σε βελτίωση του κλίματος και μείωση της έντασης ανάμεσα στις δύο χώρες. Ωστόσο, δεν έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος στα λεγόμενα ζητήματα «υψηλής πολιτικής» (ζητήματα Αιγαίου).

Εθνικός Εναέριος Χώρος (ΕΑΧ)

Με Προεδρικό Διάταγμα του 1931 η Ελλάδα όρισε το εύρος του εναέριου χώρου της στα 10 ναυτικά μίλια. Η Τουρκία άρχισε να αμφισβητεί, μέσω δηλώσεων και πτήσεων μαχητικών αεροσκαφών, το εύρος του ΕΑΧ μετά την εισβολή του 1974 στην Κύπρο, ισχυριζόμενη ότι η επέκταση του ελληνικού εναερίου χώρου στη ζώνη μεταξύ 6 και 10 μιλίων είναι παράνομη διότι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (Σύμβαση Σικάγου), ο εθνικός εναέριος χώρος ταυτίζεται με το έδαφος και την αιγιαλίτιδα ζώνη. Η Ελλάδα ισχυρίζεται ότι το διεθνώς γνωστό ως «Ελληνικό Παράδοξο» έχει εθιμική ισχύ αφού για 40 χρόνια η Τουρκία δεν το αμφισβήτησε. Το ζήτημα δεν αποτελεί, πάντως, το ισχυρότερο ελληνικό νομικό «χαρτί».

Επιχειρησιακός έλεγχος Αιγαίου

Μετά την αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1974 η επίπεδο, η Τουρκία αμφισβήτησε την ευθύνη της Ελλάδας για τον επιχειρησιακό έλεγχο του Αιγαίου με σειρά ενεργειών της. Το ζήτημα διευθετήθηκε εν μέρει με την επανένταξη της

Ελλάδας το 1980. Η Τουρκία εξακολουθούσε να θέτει θέμα επιχειρησιακών ορίων, ενώ σε δύο ακόμη περιπτώσεις το 1992 (Νέα Δομή Διοίκησης) και το 2000 (Σχέδιο οριοθέτησης περιοχών εναέριας αστυνόμευσης) προσπάθησε να θέσει νέα δεδομένα. Διαφωνίες και περιοδικές τριβές παραμένουν και με τη σημερινή δομή διοίκησης του ΝΑΤΟ.

Έρευνα και Διάσωση (Search & Rescue/SAR)

Η έρευνα και διάσωση για αεροπορικά ατυχήματα διέπεται για τα ναυτικά ατυχήματα από τη διεθνή Σύμβαση του Αμβούργου του 1979 για την θαλάσσια έρευνα και διάσωση ενώ για τα αεροπορικά από τις σχετικές συμφωνίες που έχουν γίνει στο πλαίσιο του Οργανισμού Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Σύμφωνα με την Περιφερειακή Συμφωνία Αεροναυτιλίας του 1952 οι περιοχές ευθύνης κρατών για αεροπορικά δυστηχήματα είναι αντίστοιχες με τα FIR. Εάν συμβεί κάποιο αεροπορικό δυστύχημα και το αεροπλάνο καταπέσει στη θάλασσα, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις περί έρευνας και διασώσεως του ICAO. Αντιθέτως, στην περίπτωση των ναυτικών ατυχημάτων η σύμβαση του Αμβούργου προβλέπει ότι όπου υπάρχει ανοικτή θάλασσα θα πρέπει να υπάρχει συμφωνία μεταξύ των παρακτίων κρατών.

Η Ελλάδα από το 1944 συντονίζει τις επιχειρήσεις έρευνας και διασώσεως σε όλες τις περιοχές που υπάρχουν ανοικτές θάλασσες στο Αιγαίο. Η ζώνη έρευνας και διασώσεως συμπίπτει με τη ζώνη του FIR. Συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών δεν έχει υπάρξει διότι η Τουρκία προσπαθεί να εξομοιώσει τα αεροπορικά με τα ναυτικά ατυχήματα και κατ' επέκταση να αμφισβητήσει τα όρια του FIR Αθηνών.

Ευρω-τουρκικές σχέσεις

Μετά από αποτυχημένες (επισήμως λόγω του ελληνικού βέτο) προσπάθειες πολλών ετών, η Τουρκία ξεκίνησε το 2005 ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ. Από τα 35 «κεφάλαια» που αποτελούν το ευρωπαϊκό κεκτημένο (σε θέματα όπως ενέργεια, ανθρώπινα δικαιώματα, απασχόληση, μεταφορές, δικαστικό σύστημα, περιβάλλον, κλπ.), έχει κλείσει μόνο ένα (έρευνα και τεχνολογία), ενώ άλλα 8 κεφάλαια έχουν μπλοκαριστεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λόγω της μη-τήρησης των σχετικών υποχρεώσεων από την Τουρκία σχετικά με το άνοιγμα των τουρκικών λιμένων και αεροδρομίων σε κυπριακά πλοία και αεροπλάνα και άλλα 5 από τη Γαλλία (κεφάλαια που έχουν σχέση με την πλήρη ένταξη της υποψήφιας χώρας).

Αρκετές ευρωπαϊκές χώρες βλέπουν με σκεπτικισμό το ενδεχόμενο ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Ακόμη και αν ξεπεραστούν τα διάφορα προβλήματα (και τα σχετικά δημοψηφίσματα σε χώρες όπως η Γαλλία και η Αυστρία δεν είναι αρνητικά), δεν προβλέπεται ένταξη της Τουρκίας πριν από τουλάχιστον 10 χρόνια. Η Ελλάδα υποστηρίζει την τουρκική ένταξη διότι απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ομαλοποίηση των σχέσεων της Αγκυρας με την Ελλάδα και την Κύπρο και διότι θεωρεί ότι μια «ευρωπαϊκή» Τουρκία θα αποτελέσει έναν καλύτερο γείτονα. Αυτή τη στιγμή πάντως, ως πιθανότερο σενάριο θεωρείται μια «ειδική σχέση» της Τουρκίας με την ΕΕ και όχι η πλήρης ένταξη.

Κυπριακό πρόβλημα

Αν και τυπικά δεν αποτελεί διμερές ζήτημα, το Κυπριακό έχει παίξει σημαντικό ρόλο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ο πρέσβης ε.τ. Βύρων Θεοδωρόπουλος εκτιμά ότι όλες οι διαφορές οι σχετικές με το Αιγαίο είτε εφευρέθηκαν είτε διογκώθηκαν από την Αγκυρα που κακώς υπολόγιζε ότι θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως αντίβαρο στα θέματα της Κύπρου.

Η Ελλάδα αποτελεί, μαζί με την Τουρκία και τη Βρετανία, εγγυήτρια δύναμη και έχει αναπτύξει στρατιωτική δύναμη στην Κύπρο (Ελληνική Δύναμη Κύπρου/ΕΛΔΥΚ). Δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς πλήρης ομαλοποίηση των σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας χωρίς πρότερη επίλυση του Κυπριακού προβλήματος.

Το 2004 υπεβλήθη από τα Ηνωμένα Έθνη (κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών) ένα σχέδιο για την επίλυση του Κυπριακού (Σχέδιο Ανάν). Στο δημοψήφισμα που διεξήχθη, η τουρκοκυπριακή πλευρά ψήφισε υπέρ σε ποσοστό 65%, ενώ οι Ελληνοκύπριοι το καταψήφισαν σε ποσοστό 76%. Έχουν γίνει πολλές (και έντονες) συζητήσεις σχετικά με τις αδυναμίες του Σχεδίου Ανάν και οι περισσότεροι αναλυτές εξακολουθούν να αμφισβητούν τη λειτουργικότητα και βιωσιμότητά του. Τον τελευταίο χρόνο διεξήχθησαν διακοινοτικές συνομιλίες για την επίλυση του Κυπριακού. Μετά την εκλογή, όμως, του σκληροπυρηνικού κ. Ντερβίς Έρογλου στα Κατεχόμενα, εκτιμάται ότι οι διακοινοτικές συνομιλίες θα δώσουν τη θέση τους σε μια διεθνή διάσκεψη.

Μειονότητες

Η Τουρκία συστηματικά παραβίασε τις υποχρεώσεις που της επέβαλε η Συνθήκη της Λωζάνης σε θέματα μειονοτήτων. Στην τραγική τύχη της μειονότητας της Κων/πολης αναφερόμαστε παρακάτω στο λήμμα περί Σεπτεμβριανών. Η δημιουργία ανοικτής αγροτικής φυλακής στην Ίμβρο το 1964 και οι απαλλοτριώσεις των πλέον έφορων τμημάτων του νησιού, συνέβαλλαν σημαντικά στην αποψίλωση της εκεί ελληνικής μειονότητας, ενώ παλαιότερο πλήγμα κατά των Ελλήνων της Τουρκίας αποτέλεσε ο φόρος Βαρλίκ κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης, ασκήθηκαν σημαντικές πιέσεις σε βάρος του Πατριαρχείου, με αποκορύφωμα το κλείσιμο (το 1971) της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, η οποία τροφοδοτούσε το Πατριαρχείο με τους κατάλληλα εκπαιδευμένους ιερείς. Τέλος, εξακολουθεί να υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με την τύχη των ελληνικών περιουσιών της Κων/πολης, για ορισμένες από τις οποίες έχει γίνει προσφυγή των δικαιούχων στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Όσο για τη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, το 1923 αριθμούσε 86.000 άτομα, ενώ σήμερα φθάνει τα 105.000 (περίπου το 50% Τουρκογενείς, 30-35% Πομάκοι και 15-20% Αθίγγανοι). Η Τουρκία κατηγορεί την Ελλάδα α) για το Άρθρο 19 (του 1955, το οποίο καταργήθηκε το 1998, χωρίς, όμως, αναδρομική ισχύ), που προέβλεπε την αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας από όσους αλλογενείς Έλληνες υπηκόους εγκατέλειπαν τη χώρα με πρόθεση να μην επιστρέψουν, β) για το ότι ο διορισμός των μουφτήδων και της διοίκησης των βακουφίων γίνεται από το ελληνικό κράτος, αντί της επιλογής τους από τη μειονότητα και γ) γενικότερα για την επιβολή διακρίσεων διοικητικού χαρακτήρα σε βάρος της μειονότητας με σκοπό την εκδίωξή της. Μετά το 1991 ακολουθείται εκ μέρους του ελληνικού κράτους πολιτική ισονομίας και ισοπολιτείας και έχουν ληφθεί σημαντικά μέτρα για την ένταξη της μουσουλμανικής μειονότητας στην ελληνική κοινωνία. Η κατάσταση έχει σαφώς βελτιωθεί, παρά τη μη-εποικοδομητική στάση του Τουρκικού προξενείου.

Παραβάσεις (διεθνών κανονισμών)

Είσοδος τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών στην Περιοχή Πληροφόρησης Πτήσεων (FIR) Αθηνών χωρίς προειδοποίηση και χωρίς τήρηση των σχετικών κανονισμών. Έχουν γίνει προσπάθειες, με νατοϊκή διαμεσολάβηση, για επίλυση του προβλήματος των παραβάσεων με την παροχή ορισμένων πληροφοριών πτήσεων από τα τουρκικές προς τις ελληνικές αρχές, που έφθασαν κοντά σε συμφωνία.

Παραβιάσεις (εθνικού εναέριου χώρου)

Είσοδος τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών στον εθνικό εναέριο χώρο της Ελλάδας (συνήθως στο χωρικό διάστημα ανάμεσα στα 6 και 10 ν.μ.). Κάθε χρόνο λαμβάνουν χώρα εκατοντάδες παραβάσεις και παραβιάσεις. Σε περιπτώσεις παραβάσεων ή παραβιάσεων, τα τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη αναγνωρίζονται και αναχαιτίζονται από αντίστοιχα ελληνικά. Σε πολλές περιπτώσεις αυτές οι αναχαιτίσεις μετατρέπονται σε εμπλοκές και αερομαχίες, που ενίοτε καταλήγουν στην πτώση αεροσκαφών και το θάνατο πιλότων.

Πολιτική μηδενικών προβλημάτων με τις γειτονικές χώρες

Υπό την καθοδήγηση του συμβούλου του πρωθυπουργού Ερντογάν και του προέδρου Γκιούλ, και νυν υπουργού Εξωτερικών Αχμέτ Νταβούτογλου, η Τουρκία έχει αποδυθεί τα τελευταία χρόνια σε μια μεθοδική προσπάθεια να εξελιχθεί σε αποδεκτό διαμεσολαβητή σε μια σειρά περιφερειακών συγκρούσεων και να αναβαθμίσει το ρόλο της στο μουσουλμανικό κόσμο, αλλά και στο διεθνές σύστημα γενικότερα. Η Άγκυρα αποπειράται την οικοδόμηση της εξωτερικής της πολιτικής κατά μήκος εναλλακτικών στρατηγικών αξόνων («στρατηγικό βάθος») και όχι μόνο του δυτικού άξονα. Στο πλαίσιο της «πολιτικής μηδενικών προβλημάτων», η Τουρκία έχει αποδυθεί τα τελευταία 2-3 χρόνια σε μια προσπάθεια ομαλοποίησης των σχέσεων με γειτονικές χώρες. Η προσπάθεια ήταν λιγότερο ή περισσότερο επιτυχημένη με τη Συρία, το Ιράν και το Ιράκ, με την Αρμενία υπήρξε πρόοδος αλλά η διαδικασία έχει παγώσει, ενώ με την Ελλάδα και την Κύπρο δεν υπήρξαν ουσιαστικές αλλαγές.

Πρωτόκολλο Παπούλια-Γιλμάζ (Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης)

Στο πλαίσιο της βραχύβιας ελληνοτουρκικής ύφεσης επί εποχής Νταβός, υπογράφηκε από τους τότε Υπουργούς Εξωτερικών Κάρολο Παπούλια και Μεσούτ Γιλμάζ ένα πρωτόκολλο μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης το οποίο προέβλεπε μεταξύ άλλων δίμηνο μορατόριουμ στην πραγματοποίηση στρατιωτικών ασκήσεων στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Για σημαντικά χρονικά διαστήματα το Πρωτόκολλο δεν τηρήθηκε στην πράξη, κυρίως με τουρκική υπαιτιότητα.

Στην περίοδο μετά το 1999, συμφωνήθηκαν μια σειρά μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, όπως θερινό μορατόριουμ τετράμηνης διάρκειας στις στρατιωτικές ασκήσεις στο Αιγαίο, ανταλλαγή επισκέψεων σε επίπεδο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων και Στρατιωτικών Σχολών, θερμή γραμμή επικοινωνίας σε περίπτωση εκτάκτων περιστατικών, συνεργασία σε ειρηνευτικές αποστολές και φυσικές καταστροφές, κλπ.

Σεπτεμβριανά

Την 6η Σεπτεμβρίου 1955, λόγω των διεθνών διεργασιών για το Κυπριακό και με αφορμή μια βόμβα που ένας Τούρκος πράκτορας τοποθέτησε στο σπίτι που γεννήθηκε ο Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη, ένας τουρκικός όχλος, με την ανοχή των τουρκικών αρχών, όπως αποδείχθηκε το 1960 κατά τη δίκη του τότε πρωθυπουργού Αντνάν Μεντερές, βιαιοπράγησε σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού της Κων/πολης (με αριθμό δολοφονιών, βιασμών και ξυλοδαρμών) και λεηλάτησε ελληνικά σπίτια, καταστήματα, σχολεία και νεκροταφεία.

Τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν το πρώτο μεγάλο πλήγμα κατά του ελληνισμού της

Κων/πολης. Το 1964 οι περισσότεροι από τους εναπομείναντες Ρωμιούς της Πόλης απελάθηκαν ή υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια και τις περιουσίες τους και να εγκατασταθούν στην Ελλάδα. Από τους 100.000 Έλληνες κατοίκους της Πόλης το 1923, σήμερα απομένουν λιγότεροι από 3.500 (συμπεριλαμβανομένων και των μικτών γάμων), ενώ από τους 8.200 κατοίκους της Ίμβρου και της Τενέδου παραμένουν ελάχιστοι ηλικιωμένοι.

Στρατιωτικοποίηση νήσων Αιγαίου

Η Τουρκία κατηγορεί την Ελλάδα ότι έχει οχυρώσει τη Λήμνο, τη Σαμοθράκη και τα Δωδεκάνησα κατά παράβαση των Συνθηκών της Λωζάνης (1923) και των Παρισίων (1947) που προβλέπουν απόλυτη αποστρατιωτικοποίηση, καθώς και τα νησιά Ικαρία, Σάμος, Μυτιλήνη, Χίο για τα οποία ισχύει καθεστώς μερικής αποστρατιωτικοποίησης. Η Ελλάδα απαντά ότι για μεν τη Λήμνο και Σαμοθράκη, οι σχετικές διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάνης έχουν ακυρωθεί από τη Συνθήκη του Μοντρέ (1936), για δε τα Δωδεκάνησα ότι η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων και δεν δικαιούται να αντλεί δικαιώματα από το κείμενο αυτό.

Γενικότερα πάντως, η Ελλάδα θεωρεί ότι η συγκέντρωση στρατευμάτων και αποβατικών μέσων έναντι των ελληνικών νησιών και οι ανησυχητικές δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων υποχρεώνουν και νομιμοποιούν την Ελλάδα να προβεί στην αναγκαία αμυντική προπαρασκευή που θα της επιτρέψει να ασκήσει, εάν παραστεί ανάγκη, το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και να προστατεύσει τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου. Τα ελληνικά επιχειρήματα έχουν σε ένα βαθμό ενδυναμωθεί μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, διότι πολλά κράτη αποδέχονται πλέον το δικαίωμα προπαρασκευής για νόμιμη άμυνα. Να σημειωθεί, τέλος, ότι η Ελλάδα έχει εξαιρέσει από την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου Χάγης ζητήματα εθνικής ασφάλειας (έχοντας προφανώς κατά νου το ζήτημα της αποστρατιωτικοποίησης).

Συμφωνία Ελσίνκι (1999)

Στη συνάντηση κορυφής της ΕΕ στο Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999) συμφωνήθηκε ότι η Ελλάδα θα αποσύρει τις αντιρρήσεις της (βέτο) και θα υποστηρίξει τις προσπάθειες της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ, με δύο ανταλλάγματα: (α) την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ με το επόμενο κύμα διεύρυνσης της Ένωσης, ανεξάρτητα αν θα έχει επιλυθεί το Κυπριακό πρόβλημα) (β) εάν διμερείς προσπάθειες επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών δεν στεφθούν από επιτυχία μέχρι το Δεκέμβριο του 2004, τότε οι δύο χώρες συμφώνησαν να καταφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Συμφωνίες Χαμηλής Πολιτικής - Οικονομικές σχέσεις

Στο πλαίσιο της ελληνοτουρκικής προσέγγισης που ξεκίνησε από το καλοκαίρι του 1999, έχουν υπογραφεί περίπου 20 διμερείς συμφωνίες σε θέματα οικονομικής, πολιτιστικής, τελωνειακής, επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, προστασίας περιβάλλοντος, καταπολέμηση εγκλήματος, τουρισμού, λαθρομετανάστευσης (την οποία η τουρκική πλευρά στην πράξη δεν εφάρμοσε), κλπ.

Οι οικονομικές σχέσεις των δύο πλευρών βελτιώθηκαν σημαντικά με το διμερές εμπόριο να φθάνει τα \$3,3 δισ. (2008) και τα \$2,3 δισ. (λόγω οικονομικής κρίσης) το 2009, έναντι μόλις \$638 εκατ. το 1999, με τις ελληνικές εξαγωγές να παραμένουν έντονα

ελλειμματικές. Οι ελληνικές επενδύσεις στην Τουρκία έχουν αυξηθεί εντυπωσιακά (πιθανώς γύρω στα \$8 δισ.), με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την εξαγορά σημαντικού τμήματος της τουρκικής τράπεζας Finansbank από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας (η μεγαλύτερη ελληνική επένδυση εκτός Ελλάδας, ύψους \$5,7 δισ.). Τέλος, κατασκευάζεται αγωγός που θα μεταφέρει (αζερικής προέλευσης) φυσικό αέριο από την Τουρκία στην Ιταλία μέσω Ελλάδας (Turkey-Greece-Italy Interconnector).

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης Ερντογάν υπεγράφησαν 21 νέες συμφωνίες συνεργασίας σε ένα ευρύ φάσμα τομέων.

Συνθήκη Λωζάνης (1923)

Αποτελεί τη βασική συνθήκη ρύθμισης των ελληνο-τουρκικών σχέσεων. Με τη Συνθήκη της Λωζάνης, η Τουρκία ανακτούσε την Ανατολική Θράκη, την οποία η Συνθήκη των Σεβρών είχε παραχωρήσει στην Ελλάδα. Επίσης, έπαιρνε και πάλι την περιοχή της Σμύρνης. Η Ελλάδα διατήρησε τα νησιά του Αιγαίου, εκτός από δύο στην είσοδο των Δαρδανελίων, την Ίμβρο και την Τένεδο, που της είχαν χορηγηθεί με τη Συνθήκη των Σεβρών. Τέλος, η Άγκυρα αναγνώρισε την προσάρτηση της Κύπρου από τη Μεγάλη Βρετανία και των Δωδεκανήσων από την Ιταλία. Επίσης, συμφωνήθηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ενώ εξαιρέθηκαν οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης και οι Έλληνες που ήταν εγκαταστημένοι πριν το 1918 στην Κων/πολη.

Σχέδιο Βαριοπούλα (Balyoz)

Πρόσφατα η κυβέρνηση Ερντογάν κατηγόρησε υψηλόβαθμους αξιωματικούς των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων ότι το 2003 είχαν επεξεργαστεί σχέδια πρόκλησης θερμού επεισοδίου με την Ελλάδα (ακόμη και με την κατάρριψη τουρκικού αεροσκάφους από «φίλια πυρά») με στόχο την αποσταθεροποίηση της Τουρκίας και τελικώς την αποπομπή της κυβέρνησης ΑΚΡ.

Υφαλοκρηπίδα

Βασικό κίνητρο των διεθνών προσπαθειών οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας ήταν η εκμετάλλευση υποθαλάσσιων πλουτοπαραγωγικούς πόρους (κυρίως υδρογονάνθρακες) και αυτό φαίνεται ότι ισχύει και στην περίπτωση Ελλάδας και Τουρκίας (αν και η ύπαρξη σημαντικών και οικονομικά αξιοποιήσιμων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στο Αιγαίο δεν έχει αποδειχθεί με απόλυτη βεβαιότητα). Η συνεκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο Αιγαίο αποτελεί πάγιο στόχο της Άγκυρας.

Η επίσημη ελληνική θέση είναι ότι η υφαλοκρηπίδα αποτελεί τη μόνη ελληνοτουρκική διαφορά (τα υπόλοιπα προβλήματα χαρακτηρίζονται ως μονομερείς τουρκικές διεκδικήσεις). Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου χρονολογείται από το Νοέμβριο 1973, όταν δημοσιεύθηκε στην Τουρκική Εφημερίδα της Κυβέρνησης απόφαση παραχώρησης στην κρατική τουρκική εταιρεία πετρελαίων αδειών διεξαγωγής ερευνών σε υποθαλάσσιες περιοχές πλησίον ελληνικών νήσων.

Η Τουρκία θεωρεί ότι: (α) το θεμελιώδες κριτήριο για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είναι η φυσική-γεωλογική συγγένεια του εδάφους της ξηράς με το έδαφος του βυθού (β) τα νησιά αποτελούν ειδικές περιστάσεις (γ) το Αιγαίο είναι μια ημίκλειστη θάλασσα που απαιτεί την εφαρμογή ιδιαίτερων, εξαιρετικών κανόνων και (δ) η αρχή που πρέπει να εφαρμοστεί είναι αυτή της ευθυδικίας (equity).

Η Ελλάδα απαντά ότι: (α) τα νησιά δικαιούνται υφαλοκρηπίδα, ακριβώς όπως και τα ηπειρωτικά εδάφη και (β) η οριοθέτηση πρέπει να γίνει με τον κανόνα της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, που λαμβάνει ως βάση μέτρησης τα νησιωτικά παράλια της Ελλάδας και τα ηπειρωτικά παράλια της Τουρκίας. Θέτει δε δύο θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την επίλυση του ζητήματος: (α) το μη εγκλωβισμό ελληνικών νησιών σε τουρκική υφαλοκρηπίδα και (β) την ανάγκη πολιτικής συνέχειας της ελληνικής επικράτειας. Το πρόβλημα δυσχεραίνεται από το γεγονός ότι τμήμα των θαλασσιών συνόρων στο Αιγαίο δεν έχει οριοθετηθεί, ενώ όπως αναφέραμε ότι η Ελλάδα δεν έχει αποφασίσει να καθορίσει Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.

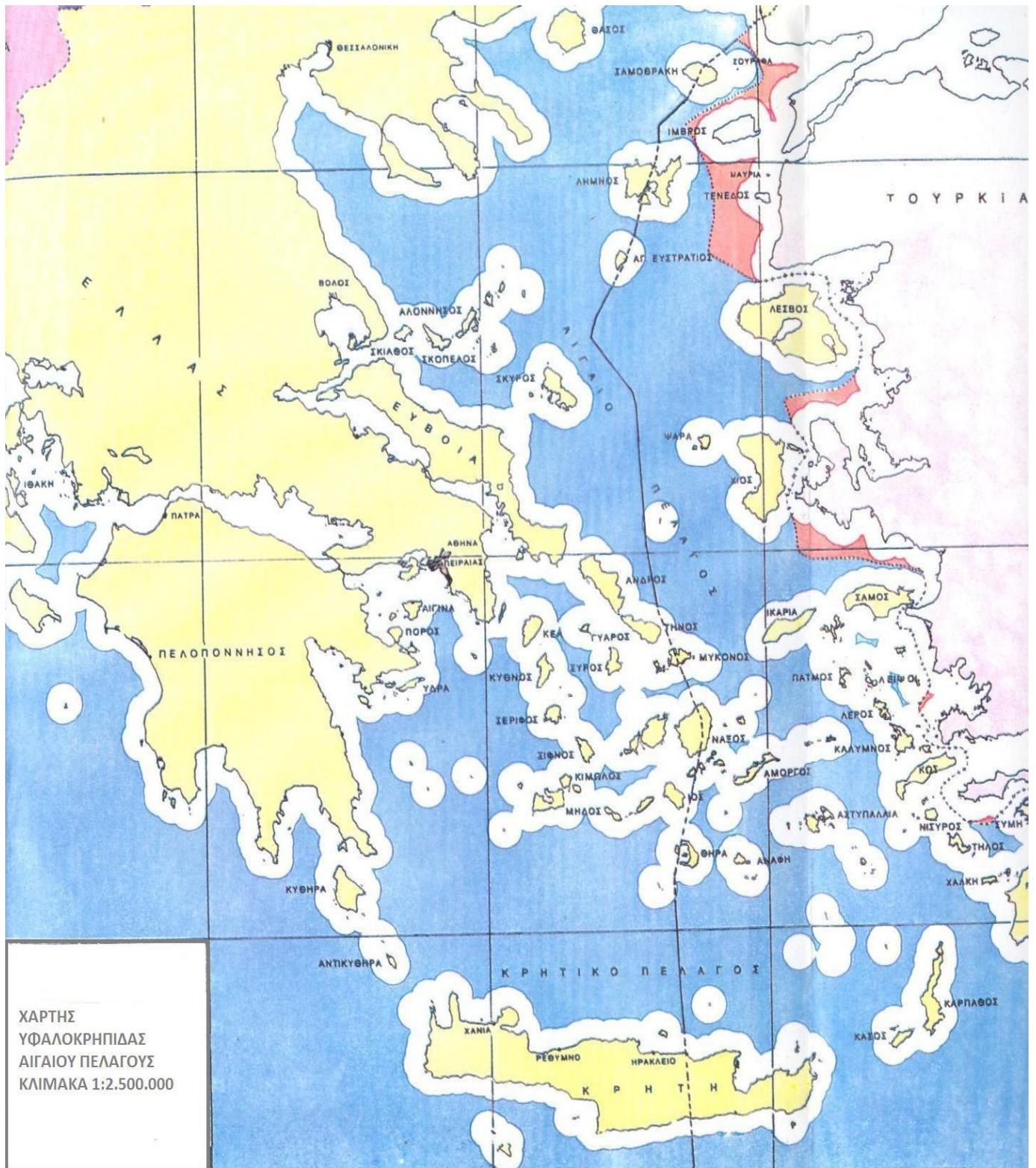
Το πρόβλημα της ελληνικής θέσης περί της υφαλοκρηπίδας ως μοναδικής ελληνοτουρκικής διαφοράς είναι ότι αν οι δύο χώρες συμφωνήσουν να προσφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, αυτή θα οριοθετηθεί με βάση το σημερινό εύρος των χωρικών υδάτων. Άρα, υπάρχει η άποψη ότι και το εύρος των χωρικών υδάτων θα πρέπει να συζητηθεί -με στόχο μια συμβιβαστική διευθέτηση- και αυτό θα «συμπαρασύρει» και τον εναέριο χώρο.

Οι πρόσφατες εξελίξεις για τα ενεργειακά κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο, στη θαλάσσια περιοχή γύρω από την Κύπρο, έχουν ασφαλώς έντονο το στοιχείο του déjà vu. Η ιστορία του Αιγαίου επαναλαμβάνεται και στην Κύπρο. Μόνο που σε αυτή την περίπτωση η πιθανότητα ύπαρξης μεγάλων κοιτασμάτων φαίνεται να είναι υψηλότερη, ενώ στην υπόθεση εμπλέκονται, εκτός από την Κυπριακή Δημοκρατία και την Τουρκία, και άλλες γειτονικές χώρες όπως η Αίγυπτος, ο Λίβανος και, ενδεχομένως, το Ισραήλ.

FIR

Περιοχή Πληροφοριών Πτήσης (Flight Information Region) που θεσπίστηκε από τον Οργανισμό για την Πολιτική Αεροπορία (ICAO) με σκοπό την παροχή εξυπηρέτησης πληροφοριών πτήσης. Το FIR Αθηνών καλύπτει ολόκληρο τον ελληνικό εθνικό εναέριο χώρο και επιπλέον διάσπαρτα τμήματα του διεθνούς εναερίου χώρου. Σύμφωνα με τους κανόνες του ICAO και τη διεθνή πρακτική η Ελλάδα απαιτεί, για λόγους ασφάλειας των πολιτικών πτήσεων, όπως όλα τα αεροσκάφη, πολιτικά και στρατιωτικά, υποβάλουν σχέδια πτήσεως πριν από την είσοδό τους στο FIR Αθηνών.

Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι κρατικά αεροσκάφη (στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα στρατιωτικά) δεν είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν σχέδια πτήσης και κατηγορεί την Ελλάδα για προσπάθεια μετατροπής διαχειριστικής αρμοδιότητας σε δικαίωμα κυριαρχίας στον εναέριο χώρο του Αιγαίου. Προωθεί δε τη διεύρυνση του FIR Istanbul ως το μέσο περίπου του Αιγαίου με αντίστοιχη συρρίκνωση του FIR Αθηνών.



- Οριογράμμη Ελληνικής χωρικής θαλάσσης (πλάτους 6 ν.μ.)
- Οριογράμμη Τουρκικής χωρικής θαλάσσης (πλάτους 6 ν.μ.)
(Οι παραπάνω οριογραμμές έχουν χαραχθεί με βάση τη φυσική ακτογραμμή. Οι κόλποι έχουν κλειστεί με ευθείες γραμμές μήκους μέχρι 10 ν.μ.)
- ++++ Οριογράμμη Ελληνοτουρκικών και Ελληνοαλβανικών θαλασσιών συνόρων, χαραγμένη σύμφωνα με την Ιταλοτουρκική Συμφωνία του 1932 και τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947.
- Οριογράμμη Ελληνικής και Τουρκικής υφαλοκρηπίδας, χαραγμένη σύμφωνα με την αρχή της μέσης γραμμής.
- Ελληνική υφαλοκρηπίδα
- Τουρκική υφαλοκρηπίδα
- Μέση γραμμή μεταξύ ηπειρωτικών ακτών Ελλάδας και Τουρκίας

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Αλεξανδρής, Α., Βερέμης, Θ., Καζάκος, Π., Κουφουδάκης, Β., Ροζάκης, Χ., Τσιτσόπουλος, Γ., *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, Εκδόσεις Γνώση, 1991.

Βερέμης, Θάνος, *Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-2006*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2007.

Grigoriadis, Ioannis, *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ELIAMEP Working Papers No. 10, Athens, 2010.

Δίπλα, Χαριτίμη, *Η Ελληνο-Τουρκική Διαφορά για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1992.

Ηρακλείδης, Αλέξης, *Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα-Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2007.

Θεοδωρόπουλος, Βύρων, *Οι Τούρκοι και Εμείς*, Εκδόσεις Φυτράκης, 1988.

Kariotis, T. (2007). A Greek exclusive economic zone in the Aegean Sea. *The Mediterranean Quarterly*, 18(3).

Κεντρωτής, Κυριάκος, *Αεροναυτικές Ασκήσεις στο Αιγαίο. Ελλάδα-Τουρκία. Διεθνές Δίκαιο και Γεωπολιτική*, Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999.

Παζαρτσί, Χουσεϊν - Οικονομίδης, Κων/νος, *Το Καθεστώς Αποστρατιωτικοποίησης των Νησιών του Ανατ. Αιγαίου - Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου*, Εκδόσεις Γνώση-ΕΛΙΑΜΕΠ, 1989.

Περράκης, Στέλιος (επιμ.), *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.

Συρίγος, Άγγελος, *The Status of the Aegean Sea According to International Law*, Sakkoulas/Bruylant, 1997.

Συρίγος, Άγγελος, *Σχέδιο Ανάν: οι Κληρονομίες του Παρελθόντος και οι Προοπτικές του Μέλλοντος*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2005.

Τσάλτας, Γρηγόρης, «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο Περράκης (επιμ.), *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*.

Για τις τουρκικές θέσεις, βλέπε:

Bolukbasi, Deniz, *Turkey and Greece. The Aegean Disputes*, Routledge Cavendish, 2004.

Gurel, Sukru Sina, *Οι Τουρκο-Ελληνικές Σχέσεις (1821-1993)*, μετάφραση Παντελής Τουλουμάκος, Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, 2008.

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ) ιδρύθηκε το 1988 και λειτουργεί ως ένα ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ερευνητικό και επιμορφωτικό Ίδρυμα. Μέσω του πολυετούς έργου του έχει αναδειχθεί σε σημαντικό φορέα πληροφόρησης, μελέτης και σχεδιασμού θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και θεωρείται ένα από τα πιο έγκριτα σε διεθνές επίπεδο κέντρα μελετών της Ελλάδας στον τομέα των Ευρωπαϊκών υποθέσεων και των διεθνών σχέσεων. Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν εκφράζει, ούτε εκπροσωπεί συγκεκριμένες πολιτικές απόψεις. Επιχειρεί μόνο να λειτουργήσει ως βήμα ελεύθερου διαλόγου και ως κέντρο παραγωγής και ανταλλαγής ιδεών.